

Raamat Riia eestlastest

Sinu, minu ja meie Riia.

Koostanud Livia Viitol ja Karl Kello.

Vanemuise Selts. Tartu, 2008. 416 lk.

Teos on ilmunud Eesti Vabariigi 90. aastapäevaks. See on kenasti kujundatud ja väga teabemahukas. Lisaväärtuseks on rikkalik, sageli unikaalne pildimaterjal ja isikunimede register. Juba pealkirjas avaldub raamatu sisu. Ühelt poolt leiduvad siin *mina*-vormis mälu-pildid, kus igäühele meenub just *tema* enda Riia. See erineb teiste omast, kuid võib kohati olla identne. Teiselt poolt nähtub ülevaateartikleist, et suurlinna mõju – eriti Esimese maailmasõjani – on ulatunud üsna kaugele. Riia oli sajandeid Lõuna-Eesti ja Saaremaa tähtsaim halduskeskus. Ütleb ju Kambja vanasõnagi: „Egä sanna läve iist lätt tii Riiga” (Iga sauna läve eest läheb tee Riiga). Kuidas kellelgi.

Mõisavooris käiv talupoeg sai näha tõelist imede linna. Mõne tee viis sõjaväkke või vangi. 19.–20. sajandi vahetusel vajas arenev suur-tööstus ikka rohkem inimesi. Paljud eestlased tulid, said tööd ja jäid. Paljudele kujunes Riia koolilinnaks. 19. sajandi keskpaigast sai õppida siinses vaimulikus koolis ja seminaris. Nii avanes õigeusklikel eestlastel võimalus saada riigi kulul või toel keskharidus. Lõpetanute hulgast tuli hilisemaid Eesti riigimehi, sõjandus- ja haridustegelasi, juriste. Tehnilise hariduse andis (19. sajandi keskpaigast) Riia polütehnikum – hilisem Riia polütehniline instituut. Siin on õppinud ka arhitektid, kes on hiljem projekteerinud silmapaistvaid ehitisi Tallinnas, Pärnus, Haapsalus jm. Riia linna kunstikooli on 20. sajandi alguses lõpetanud mitmed Eesti kunstnikud (nt Jaan Vahtra). Nõukogude ajal on end Läti ülikoolis täiendanud balti keelte alal Lembit Vaba.

Riial on tähtis koht meie kirjandus- ja teatrielus. Siit on pärit Kristjan Jaak Peterson, kuid ka kirjandusteadlane, luuletaja ja kunstnik Ivar Ivask. Mõnda aega on siin viibinud Eduard Vilde, August Kitzberg, Ernst Enno, August Gailit. Väga vilgas on olnud eesti ja läti kirjanduse vastastikune tõlkimine. Riia teatrid on pakkunud kunstielamust ja eeskuju Eduard Vildele, Leopold Hansenile, Kaarel Irdile.

See raamat tunnustab ühtlasi Riia eestlaste tahtejõudu ja visadust. Kõige kiuste on nad püüdnud ja suutnud säilitada eestlust: eestikeelse kooli ja seltsielu, sidemed kodumaaga. Nende ettevõtmistele on kaasa töötanud ja kaasa elanud teised riialased (eelkõige lätlased), samuti kodueestlased. Nagu saatesõnas lugeda: „See raamat ei ole algus ega lõpp: eestlased olid Riias, on ning jäävad sinna”.

Helmi Neetar